

Kriterier/indikatorer på økologisk bærekraftig reintall

Rapport fra arbeidsgruppe opprettet av
Landbruks- og matdepartementet

Juni 2008

LANDBRUKS- OG MATDEPARTEMENTET

Innhold:

1.1 Innledning	s. 2
1.2 Arbeidsgruppens mandat	s. 3
1.3 Føringer i ny reindriftslov, bruksregler og reintall	s. 3
2. Reindriften i Norge	s. 4
3.1 Beite	s. 4
3.2 Reintall og produksjon	s. 6
4.1 Kriterier/indikatorer for økologisk bærekraftig reintall	s. 8
4.2 Normer for indikatorer/kriterier	s. 10
4.3 Oppsummering av arbeidsgruppens anbefalinger	s. 11
4.4 Veileder til ”reintallsskjema”	s. 12
VEDLEGG	
1. ”Reintallsskjema”	s. 13
2. Særmerknad fra utvalgsmedlem Johan Anders Eira	s. 14

1.1 Innledning

I den nye reindriftsloven som trådte i kraft 1. juli 2007, er det lagt opp til en ny prosess for ressursforvaltning og fastsetting av reintall. Utarbeidelse av bruksreglene er sentralt i denne sammenhengen, og i disse inngår også fastsettelse av reintall. Bruksreglene skal utarbeides av distriktet og godkjennes av områdestyret, mens reintallet skal godkjennes av reindriftsstyret.

I tillegg til den kvalitative beskrivelsen til distriktene, må reindriften sine styringsorganer ha et målbart vurderingsgrunnlag for å kunne gjennomføre en reell etterprøving av reintallet. Det er to hovedgrunner til dette; sikre at myndighetenes overordnede ansvar for en økologisk bærekraftig ressursforvaltning ivaretas, og sikre et enhetlig faglig skjønn/utgangspunkt for vurdering av reintall i de ulike reinbeitedistriktene. Det er viktig at myndighetene og næring kan enes om hva som ligger til grunn for et økologisk bærekraftig reintall. Man har derfor valgt å gjennomføre et eget opplegg for dette i forbindelse med implementering av ny lov. Bakgrunnen for arbeidet finnes i Ot. prp. nr 25 (2006-2007) Om lov om reindrift (s.47):
”Videre kan det i tilknytning til distriktsstyrets arbeid og myndighetenes godkjenningsbehandling være et generelt behov for å utvikle objektive/vitenskapelige kriterier knyttet opp mot for eksempel reinens kondisjon, produksjon, stabilitet i reintallet, biologisk mangfold, etc. Departementet vil følge opp dette nærmere, og sette sammen en gruppe med tverrfaglig kompetanse både fra forskning og næring.”

I januar 2008 opprettet Landbruks- og matdepartementet (LMD) en arbeidsgruppe med representanter fra reindriften, forskning og myndighetene for å utvikle kriterier for økologisk bærekraftig reintall. Reindriftsrepresentantene ble oppnevnt av Norske Reindriftsamers Landsforbund (NRL). Gruppen har bestått av følgende personer:

1. Nils Jovanna Eira Meløy, reineier, Karasjok
2. Nils Mathis M. Sara, reineier, Kautokeino
3. Johan Anders Eira, reineier, Tennevoll
4. Torstein Appfjell, reineier, Trofors
5. Algot Jåma, reineier, Limingen
6. Inge Even Danielsen, reineier, Brekkebygd
7. Øystein Holand, professor, Universitetet for biovitenskap og miljø, Ås
8. Kari Anne Bråthen, forsker, Universitetet i Tromsø
9. Ing-Lill Pavall, Reindriftsforvaltningen i Nordland
10. Marit Jane Myklevold, Landbruks- og matdepartementet, leder
Sunna Marie Pentha, Landbruks- og matdepartementet, sekretær

Arbeidsgruppen startet opp 1. februar med et introduksjonsseminar med faglige innlegg. Deretter har det vært avholdt fem ordinære møter. Rapport sendes på høring i løpet av juni 2008. Endelig utforming av kriterier/indikatorer for økologisk bærekraftig reintall baseres på arbeidsgruppens anbefaling og innspill fra høringsrunden. Arbeidsgruppen vil være delaktig også i dette arbeidet. Det blir utarbeidet en veileder til bruk for både næringen og myndighetene i prosessen med fastsetting av reintallet. Veilederen vil bli sendt ut av departementet i løpet av høsten 2008.

1.2 Arbeidsgruppens mandat

Arbeidsgruppen har hatt følgende mandat:

I henhold til den nye loven gis reindriften nå selv et ansvar for fastsettelse av øvre reintall i forbindelse med utforming av distriktets bruksregler. Bruksreglene skal sikre en økologisk bærekraftig utnyttning av beiteressursene. Distriktsstyret skal på selvstendig grunnlag gjøre rede for de drifts- og beitemessige vurderinger som ligger til grunn for det fastsatte reintallet. Distriktsstyrets vedtak sendes til endelig stadfesting og godkjenning i Reindriftsstyret. Arbeidsgruppen bes komme med forslag på kriterier/indikatorer som skal bidra til en god og effektiv ressursforvaltning. Kriteriene/indikatorene skal fungere som en veiledende momentliste og et korrektiv for distriktsstyrene og myndighetene i forbindelse med fastsetting av reintall. Det må presiseres at kriteriene/indikatorene ikke skal være en ny metode for fastsetting av reintall fra myndighetenes side.

Arbeidsgruppen har hatt inngående drøftinger av de ulike faktorene som ligger i begrepet økologisk bærekraftig ressursforvaltning og reintall. Det er lagt stor vekt på den reindriftsfaglige kunnskapen om disse forhold, og gruppen har søkt å få til en felles forståelse mellom vitenskapelig basert og erfaringsbasert kunnskap. I tillegg har reindriftsrepresentantene fått innspill fra distriktsformenn og soneledere i sine respektive områder. Innspillene fra distriktsformenn og sonestyreledere har vist seg meget nyttig ved at arbeidsgruppen har fått konkrete forslag til både kriterier og normer i enkelte av områdene. Arbeidsgruppens erfaring er at det stort sett har vært en felles oppfatning av at det eksisterer en sammenheng mellom beitegrunnet, tetthet av dyr, kondisjon og produksjon. I en økologisk bærekraftig reindrift anser man at beitebruken ikke forringer beitekvaliteten, eller mangfoldet av dyr og planter i de ulike årstidsbeitene. Det er også en målsetting at beitebruken skal gi god dyrevelferd og tilgang på slaktedyr av god kvalitet. Reintallet er ikke nok til å beskrive ressurstilpasning i reindriften beitesystem. Årlige variasjoner i klima, og forstyrrelser fra rovvilt og andre næringsinteresser påvirker beitetilgang og dermed grunnlaget for en økologisk bærekraftig reindrift. I enkelte områder kan tap på grunn av ugunstige vinterbeiteforhold og rovvilt være så omfattende at det påvirker reindriften mulighet til å styre reintallsutviklingen. Arbeidsgruppen har forsøkt å ta hensyn til dette i utvelgelsen av kriterier, men hovedfokus i arbeidet er knyttet til sammenhengen mellom dyretetthet og beitegrunnet.

1.3 Føringer i ny reindriftslov, bruksregler og reintall

I den nye loven er det lagt opp til at reintallet skal fastsettes på sommersiidanivå, og utarbeides av siidaen og distriktsstyret. Dette betyr at reintallet nå skal fastsettes "nedenfra", og ut i fra det beitegrunnet som siidaen disponerer. Myndighetene mener at reindriften med sin erfaringsbaserte naturkunnskap har gode forutsetninger til å gjennomføre dette. Likevel er det en del utfordringer distriktsstyret står overfor ved reintallsfastsettingen. Grunnet for reintallsfastsettelsen vil man finne i regelen om beitebruk (§ 59) der tilgjengelig beite utgreies. Utgangspunktet er sommersiidaen, men det må også sees hen til kapasiteten på de øvrige årstidsbeitene slik at det tas hensyn til det beitet som utgjør minimumsfaktoren. Utgreiingen i beitebruksreglene innebærer en klarlegging av siidaens/distriktets tilgjengelige beiter. En av utfordringene er at i enkelte områder er de ulike årstidsbeitene fordelt over flere distrikter. De reinbeitedistrikter som har alle årstidsbeiter i ett distrikt, vil ha et enklere utgangspunkt siden det da blir å fordele beiten internt i distriktet. Dette vil bli fulgt opp nærmere i arbeidet med bruksreglene.

2. Reindriften i Norge

Reindriftens beitesystem kjennetegnes ved et skifte mellom ulike årstidsbeiter slik at reinen har tilgjengelige beiter gjennom hele året. Beitebruk og flyttemønster henger sammen, og er avgjørende for en god utnyttelse av de ulike årstidsbeitene og for produksjon i reindriften. Flyttemønstrene i reindriften varierer både i retning, lengde og tid, avhengig av forskjeller i naturgitte forhold.

I Finnmark skjer vinterbeitingen på lavbeiter i innlandet og sommerbeitingen på grøntbeiter ved kysten eller på øyene. I hovedsak skjer vår- og høstbeiting i den mellomliggende sonen. For å koordinere flyttingen mellom sesongbeitene er distriktene/siidaene gruppert i flyttesystemer, og det kan forekomme kortere og lengre perioder der enkelte områder benyttes av to eller flere siidaer. Flere av reindriftens distrikter i Finnmark, og spesielt distrikter med høye reintall, har hatt betydelige svingninger i produksjonen de siste 20 - 30 årene. Polmak/Varanger har derimot hatt en langt mer stabil utvikling, med jevnt over høy produktivitet og gode slaktevekter.

I Troms skjer flyttingen oftest over korte avstander og ofte innen samme distrikt. Områdene i Troms består hovedsakelig av grøntbeiter, og klimatisk sett er vinterbeiteforholdene ofte begrensende for næringen. Reindriften i Nordland har et todelt flyttemønster hvor noen distrikter flytter til grenseområdene eller på vinterbeite i Sverige, mens andre har sine vinterbeiter langs kysten. Troms og Nordland har generelt høye slaktevekter. Områdene har imidlertid hatt store svingninger i produksjonen. Etter 2000/01 har utviklingen i Troms generelt vært positiv, men sammenlignet med andre områder er fortsatt tapene høye og produktiviteten lav. Utviklingen i Nordland er mer sammensatt. I den sørlige delen har utviklingen i hovedsak vært positiv, mens de nordligste distriktene av ulike årsaker ikke har greid å bygge opp reintallet og få reindriften på fote igjen etter store tap på slutten av 1990-tallet.

I Nord-Trøndelag har de fleste distriktene kystnære vinterbeiter, men det foregår også vinterbeiting lenger inn i landet. Flyttingen i Sør-Trøndelag/Hedmark foregår i hovedtrekk fra barmarksbeiter i nord til vinterbeiter i sør. Trøndelagsområdene har generelt hatt stor stabilitet både i reintall, produksjon og slaktevekter, og da i særlig grad Sør-Trøndelag/Hedmark og tamreinlagene. Nord-Trøndelag har tidligere hatt høy produktivitet, men økende tap fra første halvdel av 1990-årene har bidratt til at både slaktekvantum, produktivitet og reintall har falt vesentlig. En liten positiv utvikling kan spores for det siste driftsåret da de prosentvise tapene har gått noe ned.

Det er flere årsaker til tap i reindriften, de vanligste er ugunstige vær- og beiteforhold, rovvilt, sykdom, ulykke og tyveri. I samtlige områder oppgir næringen at rovvilt står for den klart største andelen av de totale tapene. I de senere årene har både rovviltbestandene og tap til rovvilt vært økende i store deler av reindriften, og situasjonen er særlig bekymringsfull i Nord-Trøndelag, Troms og Nordland.

3.1 Beite

I reindriftssammenheng omtales to hovedkategorier av beiter, grønnbeiter og lavbeiter. Grønnbeitene har et plantedekke som domineres av grønne karplanter, og er de mest næringsrike beitene. De er essensielle som sommerbeiter, men er også viktige som vår- og høstbeiter. Lavbeitene er dominert av ulike lavarter, er mer næringsfattige og nyttes primært

som vinterbeite. Innen disse beitetypene er det imidlertid stor variasjon i kvalitet, avhengig av sammensetning av plantearter i beitene. Ulike arter av karplanter har ulik kvalitet som mat for reinen fordi de har ulik kjemi, og dermed ulik fordøyelighet. Generelt fordøyes urter og gress raskere enn starr og duskull, etterfulgt av lyngplanter og til slutt eviggrønne planter.

Tilsvarende har ulike lavarter forskjellig verdi som mat for reinen. Reinen foretrekker reinlav, kruslav og lav som vokser på trær framfor skorpelav på stein, mens saltlav og lav med nitrogenfikserende alger kun spises når mattilgangen er kritisk dårlig.

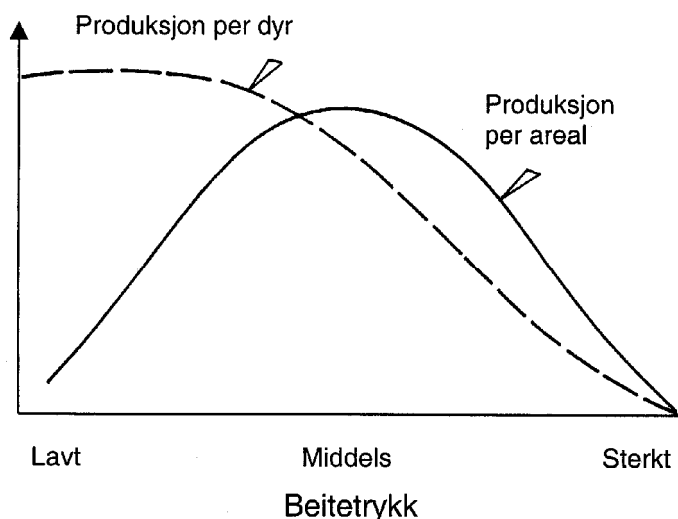
Verdt og merke seg om karplanter er at nedbrytning av plantematerialet i jorda viser samme rekkefølge som i dyret. Dette har som konsekvens at der urter og gress dominerer i beitene, vil ikke bare reinen ha tilgang på planter som fordøyes raskt, men nedbrytningen i jorda vil også gå raskere. Tilgangen på næring for beiteplantene for ny og næringsrik vekst vil dermed være bedre. Et beite er således en dynamisk ressurs som varierer i kvalitet og mengde avhengig av hvilke planter som dominerer i beitene. Generelt vil et større mangfold av karplanter gjøre beitene mer robuste mot ytre påvirkninger, og således sikre en jevnere planteproduksjon. Mangfoldige beiter vil også ha større variasjon i beiteplanter og mer næring tilgjengelig for reinen.

Om plantedekket i grønnbeitene får stå uforstyrret, vil det skje en endring av arter (suksesjon) fra pionérarter til arter som er relativt raske til å etablere seg, og til slutt til arter som er langsomme i etablering. Pionérarter i grønnbeitenes plantedekke er oftest gress og urter. Disse er mer næringsrike, har en større produktivitet og er generelt bedre beiteplanter enn arter som er sene i suksesjonen. Gode beiter har et stort innslag av pionérarter som tåler å bli beitet, men som likefullt opprettholder god planteproduksjon. Beitedyr er sentrale i å forstyrre både plantedekket og lavdekket, og dermed forstyrre den suksesjonen som pågår. Beitedyr kan holde grønnbeiter i et mer produktivt og næringsrikt stadium enn om beitene får stå ubeitet. Tilsvarende kan lavdekker være mer produktive om de brukes av beitedyr, men lavdekket er generelt mer sårbart for tråkk og beiting og slites relativt raskere. I motsetning til lavbeitene kan det imidlertid være vanskelig å slite ned etablerte plantedekker i grønnbeitene. Dvs at det også kan være vanskelig å gjenvinne mer produktive beiter. Store deler av reindriftens grønnbeitearealer er dekket av etablerte dvergbusker med lav fordøyelighet. Slike arealer har særlig begrenset verdi som sommerbeiter, spesielt der krekling dominerer. I dag har man begrenset kunnskap om hvilken type beitebruk som vil kunne forstyrre lyngdekket til en slik grad at mer produktive beiteplanter får feste. Dette er forhold som også i stor grad er aktuelle for husdyrnæringer der utmarksbeite inngår.

Reinen beiter over store arealer som oftest har stor variasjon i naturlig forekommende ressurser, og kombinasjonen av disse ressursene er oftest unik for hvert reinbeitedistrikt. Et verdiesimat basert på antall føreheter som behøves for å føre én rein igjennom et helt år, og reintallet for 2007, tilsier at reinbeitene i Norge totalt har en verdi på 150 millioner kroner årlig. Riktig grad av beitebelegg av rein på grønnbeiter og lavbeiter kan derimot være vanskelig å vurdere. Gjennom lang tid har beitebruken av reinens vinterbeiter i Finnmark fått stor oppmerksomhet fordi kvaliteten på lavbeitene har blitt redusert samtidig som beitebelegget har økt. Nyere studier viser at også grønnbeitene har redusert kvalitet der det har vært høyt beitebelegg de siste ti-årene. Kartlegging og senere overvåking av lavbeitene i Finnmark ble igangsatt tidlig på 90-tallet, og det er gjort ulike grep for å hindre ytterligere forringelse av lavbeitene. Tilsvarende kartlegging og overvåking av grønnbeitene har ikke blitt initiert. Overvåking av vegetasjonsutvikling er også brukt som verktøy i forvaltningen av de ulike årstidsbeitene i Finland. I Sverige har man startet et større arbeid med kartlegging og overvåking av utmarksressursene for å sikre en langsiktig beitebruk for reindriften.

3.2 Reintall og produksjon

Tilvekst av ulike beiteplanter er som sagt hovedsakelig styrt av naturgrunnlaget, klima og beitedyr. Dette setter en grense for tetthet av dyr (beitetrykk) et område kan bære over tid, og hvor stort overskudd som produseres og som kan høstes.

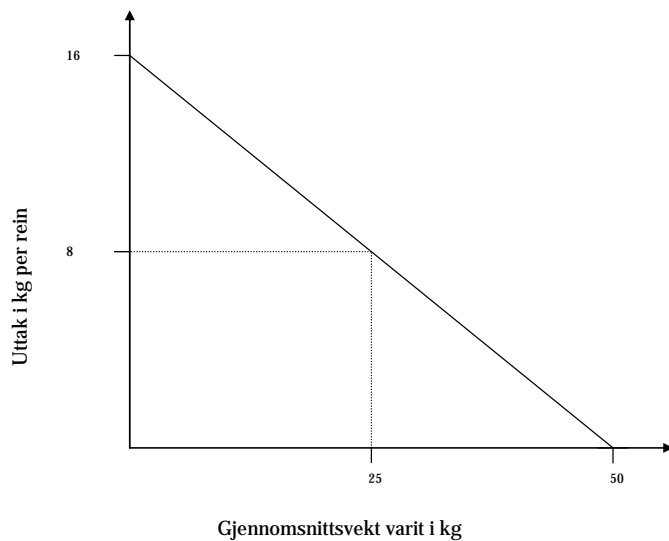
Figur 1. Prinsippskisse av sammenhengen mellom produksjon per dyr (kg per livdyr) og per areal (kg per km²) med økende beitetrykk. Stiplet linje angir en avtakende produksjon per dyr med økende beitetrykk. Heltrukken linje angir en stigende produksjon per areal når beitetrykket øker fra lavt til middels, og avtakende produksjon når beitetrykket øker fra middels til sterkt.

Ved lavt beitetrykk vil det ikke være noen særlig konkurranse om beiteressursene, og produksjon per areal går opp selv om man øker beitetrykket. Produksjon per dyr (kg per livdyr) er høyt, og produksjonen per arealenhet vil øke med dyretallet. Ved ennå høyere beitetrykk vil imidlertid tilveksten per dyr begynne å gå ned fordi konkurransen om beiteressursen tiltar. Hos dyr i dårlig kondisjon reduseres først og fremst kalvetilgang og overlevelse av kalv. Dersom beitetilgangen forverres ytterligere, ser man også økt dødelighet hos voksne. Produksjon per areal vil begynne å gå ned når beitetrykket er så høyt at man får reduserte vekter, redusert kalvetilgang og økt dødelighet. Produksjonskurver som vist i figur 1, fanger imidlertid ikke opp hele dynamikken i våre nordlige beitesystem. Dette skyldes at klimaet, både om sommeren og vinteren, varierer mye og kan føre til relativt store svingninger i produksjonen. Undersøkelser i Norge har vist at negative effekter av klima forsterkes ved høye tettheter og lav kondisjon; flokker der gjennomsnittlig slaktevekt på kalv ligger under 18 kg er mest utsatt. I områder med gjennomsnittlige kalvevekter på 20-21 kg, ser man at reintallet er stabilt og produksjonen stabilt høyere. Der hele eller deler av vinterbeitet har vært låst over en lengre periode, har også distrikt med lavere tetthet opplevd økt tap. Men som oftest har tapet her vært lavere enn i distrikt med høyere tettheter. På tross av disse sammenhengene kan det være vanskelig å finne et økologisk bærekraftig reintall. For eksempel har gunstige vintre resultert i en kraftig økning i reintall og kalveproduksjonen i Karasjok og Vest-Finnmark i etterkant av den vanskelige 2000-vinteren. Dette har skjedd uten at dette har resultert i noen særlig økning i dødeligheten hos rein. Imidlertid er slaktevektene

nå så lave i enkelte områder at det er stor sannsynlighet for at vanskelige vinter/vårforhold vil kunne redusere både reintall og produksjon.

Studier i Norge viser at dersom gjennomsnittlig slaktevekt på simler overstiger 29 kg, vil man kunne maksimere kalveproduksjon og tilvekst i en flokk. I gjennomsnitt vil da i overkant av 90 % av alle simler være drektig, men dette kan variere noe fra flokk til flokk. I forbindelse med veieprosjektet i Indre-Finnmark som ble igangsatt i 1996, anbefalte Norske Reindriftssamers Landsforbund at voksne simler (over 2 år) som skal gå til påsett som produksjonsdyr, på sikt burde veie 60 kg eller mer. Simlenes kondisjon og evne til å ta vare på kalv påvirkes i stor grad av vinterbeiteforholdene og kvaliteten på sommerbeitet. Kalvetapet tidlig på sommeren er under gode beiteforhold og lite forstyrrelser fra rovvilt i underkant av 5 % i reindriften. Under særskilt gode betingelser kan tidlig kalvetap komme under 2 % i enkelte områder. Dette tapet kan øke betraktelig i år med dårlige vær- og beiteforhold. Tap senere på året er også relatert til kondisjonen til dyrene. Det er vist at under klimatisk vanskelige vinterbeiteforhold bruker simler mindre ressurser på kalv og mer på egen vekst, i motsetning til når vinterbeiteforholdene er stabile og gode. I områder med vedvarende dårlige vinterforhold, har det vært behov for tilleggsfôring i kortere perioder på senvinteren for å unngå store tap.

I reinbestander der tilveksten tas ut stabiliseres både reintallet og produksjonen av reinkjøtt.

Figur 2 Figuren viser en modell for uttak av rein (kg per livrein) i forhold til gjennomsnittsvæker (slaktevekter) av horhtje/varit (1 ½ årige bukker). Etter år med lave gjennomsnittsvæker, settes uttaket høyere enn ved høye gjennomsnittsvæker.

Modellen i figur 2 er presentert av reindriften, og viser hvordan man kan styre uttak av rein i forhold til gjennomsnittlige slaktevekter av horhtje/varit. I følge modellen gir kondisjon på dyret en indikasjon på om reintallet er i samsvar med beitetilgangen, og følgelig hvor stort uttaket må være. Den rette linjen i figuren indikerer hvilket nivå uttaket bør ligge på ved ulike gjennomsnittlige slaktevekter av horhtje/varit i flokken. I denne modellen tar man utgangspunkt i et minimumsmål på gjennomsnittlig slaktevekter på horhtje/varit på 25 kg. Dersom vektene faller under 25 kg, indikerer det en situasjon med for høy tetthet av rein. Da må man øke uttaket. Dersom vektene overstiger 25 kg, kan uttaket reduseres dersom det er behov for å bygge opp flokken etter dårlige år etc. I modellen ligger det også et mål om å

produsere minimum 8 kg per rein i vårflokk ved horhtje/varitvekter på 25 kg. Erfaringsmessig ser man at i områder med høy kalveproduksjon og lite tap, må uttaket settes til 10 – 12 kg per livrein i vårflokk for å holde et stabilt reintall. I disse områdene er også gjennomsnittlige slaktevekter av horhtje/varit og simler godt over 30 kg.

I forvaltningen av hjortevilt har man erfart at dersom man høster opp mot 60 % av årets produksjon, med hovedvekt på kalv og bukker, vil man kunne maksimere både tilvekst i bestanden og kjøttproduksjon. Dette forutsetter en stabil dyretetthet på et nivå som tilsier tilvekst i bestanden, det vil si at kalvetilgangen er maksimal. For å holde dyretallet stabilt, justeres uttaket i forhold til naturlige svingninger i produksjonen ved at man slakter hardere i år med høy produksjon og mindre i år med lav produksjon. I reindriften ser man liknende forhold. I områder der uttaket ligger mellom 50 og 60 % og med hovedvekt på kalve- og bukkesekt, og der man kun har påsett av produksjonsdyr, er produktivitet og kalvetilvekst meget høy.

4.1 Kriterier/indikatorer for økologisk bærekraftig reintall

Arbeidsgruppens utfordring har vært å velge ut kriterier/indikatorer som tilfredsstillende krav til økologisk bærekraft, er anvendelige og i samsvar med reindriftenes faglige ståsted. Man har derfor vurdert kriterier som er enkle, objektive og kontrollerbare. Videre har man også vurdert en del subjektive kriterier, dels fordi man i dag ikke har eksakt kunnskap om alle sider ved produksjonen, og dels fordi reindriftenes egne kriterier ikke er lett målbare.

Arbeidsgruppen er enig om at med dagens kunnskapsstatus er det først og fremst dyrets kondisjon som indikerer om et gitt reintall er i samsvar med beitegrunnet. Man er klar over at det er en indirekte måte for å vurdere bærekraften i et beite, og den er sårbar for variasjon som skyldes andre årsaker enn tetthet. På tross av dette vil arbeidsgruppen anbefale at man bruker **gjennomsnittlige slaktevekter for de ulike dyrekategoriene** som indikator. Siden slutten av 90-tallet har man i ressursregnskapet fått et relativt godt tallmateriale for slaktevekter, basert på kjønn og alderskategorier, som kan anvendes i denne sammenhengen. I enkelte områder kan derimot vektdata fra slakteriene av ulike årsaker være mangelfullt; uttaket kan for eksempel være dårlig som følge av vedvarende store tap. Arbeidsgruppen anbefaler derfor at myndighetene i slike tilfeller åpner for bruk av **levende vekter som supplement** til slaktevekter. Bruken av simlevekter som indikator kan også by på problemer da det generelt tas ut lite simler per siida/distrikt, og fordi det ikke skilles mellom ulike alderskategorier. Uttaket av simler består hovedsakelig av dyr i dårlig kondisjon som skal ut av produksjonen, og dette kan medføre særlige utfordringer i områder med svært lave vekter i dag. På sikt anser arbeidsgruppen at det også skal være mulig å bruke slaktevekter på simler som indikator.

Reindriften har også andre metoder for å vurdere dyrenes kondisjon, selv om vekt på det nåværende tidspunkt synes å være den beste målbare indikatoren. På dyret ser reineierne etter hornfasong, horntrykkelse, farge og felling av bast. Videre ser de på hårlag, kvalitet og tidspunkt for hårskifte. Fasong på selve dyret sier også noe om hvor godt hold dyret er i. Slike parametere kan være mer sensitive for endringer i beitebetingelsene, og kan variere betraktelig både mellom sesonger og mellom år i en flokk. Kunnskap hos reineierne om dyrets ytre former, bygning og struktur (morfologi) er likevel viktig og gir god indikasjon på flokkens og det enkelte dyrs kondisjon. Et "trenet øye" ser dyrenes tilstand over hele beitesesongen. Dette er ikke ressurskrevende og anvendes i det daglige arbeidet med rein.

Arbeidsgruppen anser at dette gir viktig tilleggsinformasjon ved vurdering av optimalt reintantall, og i utforming av distriktets bruksregler.

Produksjonen i en reinflokk påvirkes i stor grad av vektene, og arbeidsgruppen mener at både kalveprosent og kjøttavkastning vil kunne supplere den informasjon som vektene gir om beiteforholdene. Problemet er at det i dag ikke er tilgang på data basert på objektive metoder for å måle kalveprosent og tap som skyldes rovvilt. Dette gjør at både kalveprosent og kjøttavkastning blir et mer subjektivt kriterium. Arbeidsgruppen har allikevel sett det som nyttig å vurdere **stabilitet i kalveprosent om høsten (kalv ved fot) som et supplerende kriterium til vekter**. Stor variasjon i kalveproduksjon i kombinasjon med lave vekter, tyder på at et gitt reintall ikke er bærekraftig. Dersom man får en sikker metode for å måle kalveprosent, kan dette brukes som et objektivt kriterium på om et gitt reintall er tilpasset ressursgrunnlaget.

Kjøttavkastning beregnet som **kilo kjøtt per livdyr i vårflokk levert til slakt** er etter arbeidsgruppens synspunkt også anvendelig som et supplerende kriterium til vekter. Dersom det er stor variasjon i kjøttavkastning eller svært lavt uttak over lang tid, i kombinasjon med lave vekter, er det en indikator på at reintallet ikke er bærekraftig. Tap til rovvilt virker også inn på kjøttavkastning. Arbeidsgruppen anser derfor at det er behov for å kunne tallfeste dette tapet før kjøttavkastning eventuelt kan benyttes som et objektivt kriterium.

Problemet med både de mer vitenskapelige og de mer reindriftsfaglige kriteriene er med andre ord at de også påvirkes av svingninger i næringstilgangen som ikke skyldes tetthet av rein. Dette kan være dårlig tilgang på beite på grunn av værforhold, ising på høst-/vårbeitet, mye nedbør og ising på vinterbeitet, varme og mye innsekt om sommeren og andre forstyrrelser som kan skyldes rovvilt eller menneskelig aktivitet. Per i dag har man ikke fullverdige metoder for å måle effekter av dette på vekter og ulike produksjonsindikatorer.

Tidligere erfaringer med reintall, og som har vist seg å gi god produktivitet, vil kunne være et annet hjelpemiddel ved reintallsfastsettelsen. Dette gjelder særlig for de områdene som opplever stort rovvilttap og/eller variasjon i produksjon på grunn av klima eller annen forstyrrelse.

Beitenes tilstand og utviklingen på alle årstidsbeiter er en direkte måte å vurdere beitekvalitet og ressursgrunnlaget for et gitt reintall. Overvåking av beitenes gir en generell vurdering av beitenes utvikling, og et grunnlag for å vurdere om endring skyldes beitebruk, klimaendringer eller annet. Overvåkingen kan også gi et faktagrunnlag om hvilke beiteressurser som kan vurderes opp imot kriteriene på reinen. I dag har man gjennomført kartlegging og iverksatt overvåking kun på lavbeitene i Finnmark. Arbeidsgruppen anser at det er myndighetene som må ta initiativ til en eventuell kartlegging og overvåking av de ulike årstidsbeitene. Dersom myndighetene iverksetter kartlegging, anbefaler arbeidsgruppen at følgende undersøkes: hvilke beiteressurser som finnes (eksempelvis ved bruk av beiteklasser fra mindre gode til svært gode), om beiteressursene står i samsvar med områdets potensial for beiteressurser, om hvordan beiteressursene er fordelt i landskapet og innen distriktet, og om disse faktisk er tilgjengelige for reindriften. Arbeidsgruppen anbefaler videre at dersom det iverksettes kartlegging og overvåking av årstidsbeitene, bør det prioriteres i områder hvor det har vært særlig utfordrende å fastsette et bærekraftig reintall.

Reineierne i hvert distrikt/siida har gjennom egne erfaringer og overført kunnskap mellom generasjoner, god kjennskap til hvilke områder som er optimale å bruke som beiteområder til forskjellige årstider. Dette gjelder også i forhold til ulike vær- og snøforhold og hvilke

områder reinen trives i til forskjellige tider. Per i dag er det reindriften som har detaljkunnskap om egne beiteressurser; følgelig anser arbeidsgruppen at det må legges vekt på distriktenes egne vurderinger av kvalitet og tilgang på årstidsbeitene ved reintallsfastsettelsen.

4.2 Normer for indikatorer/kriterier

Mens kriteriene viser til *hva som skal måles*, viser normene til *hvilke verdier* man har som mål for bærekraftig reintall. Arbeidsgruppen er stort sett enig i at både den reindriftsfaglige kunnskapen og det datagrunnlaget man har i dag, sier hvilke vektmål som angir god kondisjon på rein i de ulike alders- og kjønns kategorier. Det vil også være mulig å kunne si noe om hvilke produksjonsmål som samsvarer med god kondisjon på dyrene. Bortsett fra ett medlem, vil arbeidsgruppens medlemmer derfor anbefale normer som generelt indikerer at en flokk har dyr i god kondisjon, jf vedlegg 2 for særuttalelse. Samtidig er man klar over at det er stor variasjon i beite- og driftsbetingelser både mellom og innad i områdene. Videre ser arbeidsgruppen at det kan være problematisk å oppnå optimal kondisjon og produksjon i en reinflokk i løpet av en slaktesesong. Dette innebærer at i enkelte områder med svært lave vekter og produksjonsmål, kan det være behov for en trinnvis prosess.

Arbeidsgruppen har kommet frem til at i en reinflokk med dyr i god kondisjon bør det forventes gjennomsnittlig slaktevekter på årskalv på 17 – 19 kg, og gjennomsnittlig slaktevekter på horhtje/varit (1,5 års gamle bukker) på 25 – 27 kg. Arbeidsgruppen anbefaler videre at i områder med særlig lave slaktevekter gis siidaene/distriktene en mulighet til å bygge opp kondisjonen på produksjonsdyrene, og at det i denne perioden kan sees bort fra vektnormer for simler. På sikt anbefaler arbeidsgruppen at gjennomsnittlig slaktevekt på simler over 2 år generelt bør være 27 – 29 kg. Innen alle dyrekategoriene bør det sees hen til tidligere erfaringer med slaktevekter i siidaen/distriktet, for eksempel de siste 5 – 10 år. Dersom en siida eller et distrikt kommer under disse anbefalingene, er det en indikasjon på at reintallet er for høyt.

Arbeidsgruppen anbefaler også at kjøttavkastning ikke bør komme under 8 – 9 kg per rein i vårflokk. Det bør åpnes for å anslå rovvilttapet i forhold til produksjon, selv om det ikke kan tallfestes eksakt på nåværende tidspunkt. På grunn av manglende kunnskapsgrunnlag vil det ikke være mulig å sette en norm for kalveprosent på nåværende tidspunkt. Derimot anbefaler arbeidsgruppen at i områder som ikke har vedvarende dårlig beitetilgjengelighet under vinteren og stort rovvilttrykk, bør kalveprosent ikke variere mer enn 10 – 15 % mellom år.

Arbeidsgruppen anser at i enkelte områder er det fortsatt et potensial til å optimalisere produksjonen ved å tilpasse reintallet ytterligere. En slik tilpasning vil innebære at vektene kommer på nivå for områder som i dag har stabilt høy kjøttavkastning/uttak og stabilt høye vekter på slaktedyr. Ut fra det kunnskapsgrunnlaget man har i dag innebærer det at slaktevekt på kalv i gjennomsnitt er på 20 – 21 kg. Likeledes er gjennomsnittlige slaktevekter på horhtje/varit og simle over 29 kg. Også i forhold til kjøttavkastning er det rom for å optimalisere produksjon slik at kjøttavkastning ligger over 11 kg per rein i vårflokk.

I områder der tap på grunn av vinterklima og rovvilt er så omfattende at det påvirker reindriften mulighet til å styre reintallsutviklingen, er det også vanskeligere å bruke mål på kondisjon og produksjon til å vurdere om et gitt reintall er økologisk bærekraftig i forhold til beitegrunnlaget. Dette skyldes at de høye tapstallene fører til at områdene har lavere produksjon målt som kalvetilgang og mengde kjøtt per livdyr. Et annet problem er at man må bruke dyr med lavere kondisjon til påsett, og på sikt kan dette bidra til en nedgang i

gjennomsnittsvektene. I slike områder mener arbeidsgruppen at tidligere erfaringer med vekter og produksjonsdata gir det beste bildet på hva som er beitegrunnlaget for et gitt reintall.

Videre anbefaler arbeidsgruppen at et gitt reintall evalueres med jevne mellomrom fordi vekt og produksjon responderer relativt raskt på endringer i tetthet. For å sikre en optimal ressursutnyttelse anser arbeidsgruppen at det kan være hensiktsmessig med årlig oppfølging, og at det tas en vurdering av reintallet hvert 3. år. Som følge av at også andre årsaker enn tetthet påvirker reintallsutviklingen, anser arbeidsgruppen at det er naturlig med en årlig variasjon på 10 – 15 %. Derimot bør reintallet totalt sett kunne holdes stabilt innenfor 3-års perioden. Dersom myndighetene initierer en overvåking av beitene, bør denne utføres til samme tid som man vurderer reintallet i forhold til kriteriene, dvs. hvert 3. år. Norm for overvåkingen bør være at beitene ikke forringes.

4.3 Oppsummering av arbeidsgruppens anbefalinger

- Gjennomsnittlig slaktevekt for de ulike alders- og kjønnskategorier er de beste målbare indikatorene i dag. Levende vekter kan brukes som supplement.
- Kjøttavkastning og stabilitet i kalveprosent brukes som subjektive og supplerende indikatorer til vekter. Reindriftens egne vurderinger av kondisjon brukes som subjektive supplerende indikatorer.
- Tilstanden på de ulike årstidsbeitene gir en direkte målbar indikator på om et gitt reintall er tilpasset beitegrunnlaget. På grunn av mangelfull kartlegging av de ulike årstidsbeitene, kan dette ikke anvendes per i dag. I dag har reindriften det mest detaljerte kunnskapsgrunnlaget. Distriktenes egne beitevurderinger brukes derfor som supplerende indikatorer til vektene.
- En eventuell beitekartlegging/overvåking må initieres av myndighetene. I så fall bør områder der reintallsfastsettelsen er særlig problematisk, prioriteres.
- Det anbefales en norm for gjennomsnittlige slaktevekter på kalv (17 – 19 kg), horhtje/varit (25 – 27 kg) og simler over 2 år (27 – 29 kg). Det anbefales også en norm for kjøttavkastning (8 - 9 kg per rein i vårflokk), og for normalvariasjon i kalveprosent om høsten (10 – 15 %). Verdier under norm indikerer et for høyt reintall. Det bør være samsvar i måloppnåelse av de ulike kriteriene. Det gis rom for en trinnvis måloppnåelse i områder med svært lave vekter.

4.4 Veileder til reintallsskjema

Sommerbeitene danner grunnlaget for reintallet, men siidaen/distriktet må ha tilgang til alle årstidsbeitene. Det må i tillegg til sommerbeitene, minimum angis kjerneområder for vinter-, vår- og høstbeite som er tilgjengelig for siidaen/distriktet. Herunder bør det utgreies om eventuelle andre siidaers bruk av beitene.

Siidaen/distriktsstyret skal redegjøre for de beite- og driftsmessige vurderinger som legges til grunn for reintallet. Her kan man for eksempel beskrive tilgangen på de ulike beitene, forstyrrelser, rovvilt etc. Det bør spesielt redegjøres for kvaliteten på de ulike årstidsbeitene.

Siidaen/distriktet bør redegjøre for kriteriene og normene som forventes oppfylt med det foreslåtte reintallet. Det må angis forventet gjennomsnittlig slaktevekt for henholdsvis simple over 2 år, horhtje/varit og kalv. Det bør utgreies særskilt i forhold til simleslakt, for eksempel om man har et spesielt stort uttak av dårlige dyr etc. Produksjon som kilo kjøtt per rein i vårflokk og variasjon i kalveprosent de siste 5 årene angis også. Eventuell forventet avvik bør utgreies særskilt, og det bør vises til en plan for hvordan distriktet skal kunne oppnå målsetninger på sikt.

Dersom siidaen/distriktet ønsker det, kan de fremme en mer reindriftsfaglig redegjørelse av subjektive mål på kondisjon og forventet tilstand i flokken til ulike tider av året.

VEDLEGG 1

Reintallsskjema:

Beitegrunlaget (fra beitebruksregelen)

Sommerbeite
Høstbeite
Vinterbeite
Vårbeite

Siidaens/distriktsstyrets vurderinger (i henhold til reintallsregelen)

Beitemessige vurderinger (herunder beskrivelser av årstidsbeitenes kvalitet):

Driftsmessige vurderinger:

Gir grunnlag for følgende reintall

Antall dyr i vårflokk:

Indikatorer for at dette er et økologisk bærekraftig reintall

Siidaens/distriktets gjennomsnittlig slaktevekt for;

Kalv:

Horhtje/varit:

Simle over 2 år:

Sidaens/distriktets kjøttproduksjon (kg per livrein):

Sidaens/distriktets variasjon i kalveprosent:

Sidaens/distriktets redegjørelse av måloppnåelse av kriteriene i forhold til anbefalte normer eller verdier basert på gjennomsnitt for de siste 5-10 årene:

Sidaens/distriktets redegjørelse/plan for en eventuell optimalisering av produksjon:

Andre vurderinger (i henhold til erfaringsbaserte indikatorer):

VEDLEGG 2

SÆRMERKNAD FRA UTVALGSMEDLEM JOHAN ANDERS EIRA

REINTALLFASTSETTELSE, INDIKATORER OG NORMER

Jeg slutter meg til rapportens beskrivelse av de generelle indikatorer/kriterier som skal være veiledende ved fastsetting av høyeste reintall. Derimot er jeg i tvil om hensiktsmessigheten i tallfesting av vektnormer som bestemmende for øvre reintall.

Jeg mener at rekkefølgen i diskusjonen om vektgrenser burde vært at siidaene/ distriktene først var gitt anledning til inngående drøfting lokalt for å styre mot egne næringsmessige målsetninger. Det er også en fare for at vekter og vektnormer kan oppfattes som pålegg fra myndighetene, som igjen svekker fokuset på at drifta og reintallet er reieneernes eget ansvar. Jeg forutsetter at lovgivers intensjon med at reintallsfastsettelse skal vedtas på siidanivå er at den enkelte siida skal reflektere over lokale biologiske forutsetninger, dyrematerialet, plantetilvekst, beiteforutsetninger, reintallsfordeling, beitebruk, reinkjøttmarkedet osv. Det er dette som skal danne grunnlag for eventuelle endringer i drift og reintall for å optimalisere drift og maksimere økonomi. I tillegg til økonomisk- og økologisk-bærekraft påhviler det siidaen, men også myndighetene et ansvar for reindriftingsamfunnets kulturelle bærekraft.

Min prinsipielle oppfatning er at kriterier og normer for høyeste reintall skal være veiledende. Detaljerte og absolutte angitte direktiver fra myndighetenes side ved fastsettelse av reintall i distriktene vil være en inngripen i reindriftings egen ressursforvaltning som ikke er forenelig med prinsippene i Stortingets vedtak om ny reindriftingslov der Stortinget vektla å gi reindriften økt selvstyre og ansvar.